

Arklių identifikavimas ir registravimas

Vykdamas kryptingą arklių veislininkystę, būtina vieninga šalies arklių registravimo bei identifikavimo tvarka, kuri atitiktų tarptautinių žirgų augintojų organizacijų bei ES reikalavimus.

Visa informacija apie Lietuvos veislinius arklius, jų judėjimą renkama ir apdorojama valstybinėje įmonėje „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“.

Lietuvoje nėra vieningos arklių ženklinimo sistemos, todėl veislinių arklių identifikavimas atliekamas tiksliai aprašant arklio spalvą ir žymes.

Spalva ir žymės objektyvūs požymiai, pagal kuriuos išduotuose dokumentuose nustatoma arklio tapatybė.

Juoda – galva, liemuo, galūnės, karčiai ir uodega juodos spalvos.

Juodbėra – juoda spalva su rusvu atspalviu.

Bėra – liemuo rudas, o karčiai, uodega ir galūnės beveik juodi.

Sarta – liemuo rudas, karčiai ir uodega beveik balti.

Rauda – galva, liemuo ir galūnės rausvi, uodega ir karčiai tamsiai rausvi su juodų plaukų priemaiša.

Kaštana – liemuo rudas, karčiai ir uodega tokios pat spalvos arba tamsesni.

Gelsva – galva, liemuo ir galūnės šviesiai smėlinės, karčiai ir uodega tokios pat spalvos arba šviesesni už liemenį.

Bulana – galva ir liemuo šviesesnės ar tamsesnės smėlinės spalvos, karčiai, uodega juodi. Per nugarą gali eiti tamsi juosta.

Dereša – rudos ir baltos spalvos plaukai. Gali būti bėrai dereša, sarta dereša.

Širma – galva, liemuo ir galūnės apaugę juodos ir baltos spalvos plaukais.

Pelėka – liemuo pelenų spalvos, galva, karčiai, uodega ir galūnės žemiau riešo ir kulno sąnarių tamsesnės spalvos. Per nugarą gali eiti tamsi juosta.

Kerša – balti lopai ant juodo, bėro, sarto ar kitokios spalvos liemens.

Aprašant spalvą, visuomet reikia nurodyti ir spalvos ypatumus bei atspalvius, jeigu jie aiškūs: šviesus, tamsus atspalvis, auksiškas, sidabriškas plaukų žvilgesys, žilenos, pasitaikančios ant paslėpsnių, šonų, karčiuose, uodegoje, šviesesnė galūnių spalva sartų, raudų, širmų arklių, tamsesni ar šviesesni karčiai ir uodega, išskyrus kaštoninės spalvos arklius, kuriems būdingi tamsesni karčiai ir uodega. Taip pat reikia nurodyti, ar ant nugaros tamsi juosta, jeigu tai nėra būdingas tos spalvos požymis.

Žymėmis vadinamos įgimtos dėmės ir juostos, kurios būna įvairaus dydžio ir formos ant arklio galvos, galūnių ir liemens. Jos būna baltos arba tamsios spalvos, tamsesnės nei pagrindinė arklio spalva.

Pirmiausia aprašomos žymės ant galvos, po to ant liemens ir paskiausiai ant galūnių tokia tvarka: kairioji priekinė, dešinioji priekinė, kairioji užpakalinė, dešinioji užpakalinė. Baltos žymės gali būti bet kurioje galvos vietoje, įvairaus dydžio ir formos.

Žilutė – tarp pagrindinės spalvos plaukų įsimaišę baltų plaukų kuokšteliai kaktoje.

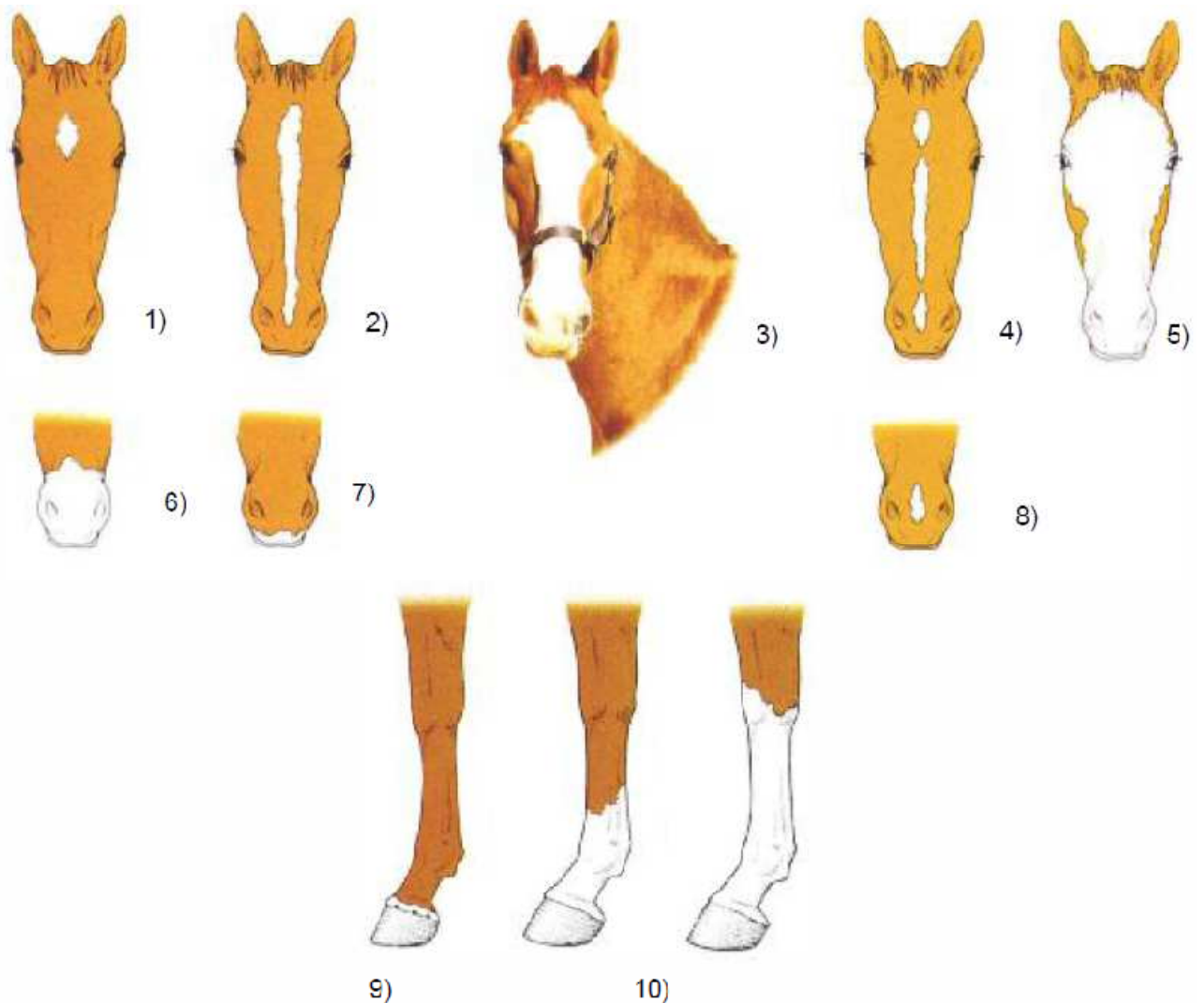
Žvaigždė – didesnė ar mažesnė, bet ryški baltų plaukų dėmė kaktoje. Gali būti apvalios, ovalinės, pailgos, įpjovos, kylio, trikampio, kitokios formos žvaigždės.

Brūkšnys – siaura balta juosta priekinėje galvos dalyje. Brūkšnys gali būti siauras ar platesnis, lygus arba banguotas, ištisinis arba su pertrūkais, ilgesnis arba trumpesnis.

Laukas – tai plati balta juosta, apimanti beveik visą priekinę galvos dalį.

Aprašant arklio spalvą, nurodomi net verpetai (plaukų sukuriiai).

Aprašant žymes ant galūnių, kiekviena galūnė aprašoma atskirai. Dažniausiai baltumas prasideda nuo apynagės ir apima tam tikrą kojos dalį – apynagę, čiurną o kartais ir plaštaką bei slėsną ar jų dalį. Kartais būna balta vidurinė kojos dalis (apie riešo ar kulno sąnari), o apatinė pigmentuota. Baltos spalvos gali būti visa ar dalis kanopos. Balta koja žymime arklį, kurio kojos baltumas siekia virš riešo ar kulno (žr. 1 pav.).

1 pav. **Arklių baltos žymės**

(1 – žvaigždė; 2 – brūkšnys; 3 – platus baltas laukas; 4 – pertrauktas brūkšnys; 5 – baltas laukas; 6 – baltas snukis; 7 – baltos lūpos; 8 – baltas tarpšnervis; 9 – balta apynagė; 10 – balta čiurna; 11 – balta koja)

Veisliniai arkliai turi būti registruojami.

Per 10 dienų po apsikumeliavimo kumelės savininkas siunčia užpildyto kumeliuko atvedimo liudijimo geltoną kopiją pripažintai veislininkystės institucijai. Pripažinta veislininkystės institucija patikrina, ar siūlomas arklio vardas nesidubliuoja su VĮ ŽŪIKVC duomenų bazėje įtrauktais arklių vardais. Jei toks vardas jau yra, kumeliuko atvedimo liudijimas grąžinamas kumeliuko savininkui vardui pakeisti.

Po vardo pakeitimo ir suderinimo su pripažinta veislininkystės institucija kumeliuko savininkas, įrašęs visus siūlytus vardus, siunčia kumeliuko atvedimo liudijimo geltoną kopiją į pripažintą veislininkystės instituciją, mėlyną kopiją – vyresniajam regiono arklininkystės specialistui, o baltą kopiją pasilieka sau.

Pripažinta veislininkystės institucija patikrina gautų dokumentų užpildymo teisingumą, gyvulio sėklinimo pažymėjimo numerio atitikimą su numeriu, įrašytu kumeliuko atvedimo liudijime, ir iki kito mėnesio 5 d. išsiunčia arklių judėjimo (būklės) ir kumeliavimosi žiniaraštį į VĮ ŽŪIKVC.

Įvežus veislinį arklį iš kitos šalies ar atjunkant kumeliuką, ne vėliau kaip per 10 dienų jį identifikuoja pripažintos veislininkystės institucijos atstovas ir paima geltoną veislinio arklio registravimo liudijimo kopiją. Identifikuojant būtinas Valstybinės gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybos prie ŽŪM vyresniojo arklininkystės specialisto regionui dalyvavimas. Jis paima veislinio arklio registravimo

liudijimo mėlyną kopiją. Balta kopija paliekama arklio savininkui. Pripažinta veislininkystės institucija iki kito mėnesio 5 d. išsiunčia arklių judėjimo (būklės) ir kumeliavimosi žiniaraštį į VĮ ŽŪIKVC.

Veisliniai arkliai įrašomi į Arklių veislininkystės informavimo sistemą (AVIS) tik tuo atveju, jei abudu tėvai turi VĮ ŽŪIKVC suteiktą numerį. Jei nors vienas iš tėvų šio numerio neturi, pripažinta veislininkystės institucija į VĮ ŽŪIKVC pristato patvirtintas veislinio arklio abiejų tėvų kilmės dokumentų kopijas.

Identifikuojant veislinius arklius, jų registravimo liudijime būtina užpildyti visas grafas. Jeigu arkliai neturi žymių, grafoje „žymės“ rašoma „be žymių“.

Visiems į AVIS sistemą įrašytiems veisliniams arkliams pripažinta veislininkystės institucija turi teisę išduoti veislinio arklio kilmės sertifikatą.

Veislinio arklio kilmės sertifikato numerį suteikia Valstybinės gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos vyriausiasis arklininkystės specialistas. Dėl numeracijos gali kreiptis tik asmenys, atsakingi už sertifikato išdavimą (asmenų sąrašas iš anksto turi būti pateiktas Valstybinei gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybai prie ŽŪM).

Kilmės sertifikatą pasirašo pripažintos arklių veislininkystės institucijos veisimo vadovas (asmenų sąrašas bei jų parašų ir antspaudų pavyzdžiai iš anksto turi būti pateikti Valstybinei gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybai prie ŽŪM).

Arklio grafinis žymių aprašymas atliekamas raudona spalva. Už grafinio žymių aprašymo teisingumą atsako Valstybinės gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybos prie ŽŪM vyresnysis rajono arklininkystės specialistas.

Pasikeitus veislinio arklio savininkui, naujasis savininkas su užpildyta veislinio arklio kilmės sertifikato antrąja dalimi kreipiasi į pripažintą veislininkystės instituciją dėl naujo sertifikato išdavimo. Naujam sertifikatui numeris suteikiamas 10 skyriuje nurodyta tvarka.

Apie savininkų pasikeitimą bei arklių judėjimo (būklės) pasikeitimus pripažinta veislininkystės institucija iki kito mėnesio 5 d. informuoja VĮ ŽŪIKVC.

Kilus būtinybei patikrinti veislinio arklio kilmę, pripažintos veislininkystės institucijos sudaryta komisija paima šio arklio kraujo ir surašiusi lydraštį, kuriame nurodomi galimi veislinio arklio tėvai, pristato jį į kilmės patikrinimo laboratoriją. Jei kilmės patikrinimo laboratorijos duomenų bazėje nėra duomenų apie tiriamojo arklio tėvų kilmę tyrimui pristatomas ir arklio tėvų kraujas. Kilmės patikrinimo laboratorijos vedėjas veislinio arklio kilmės sertifikate padaro žymas apie kilmės patikrinimo rezultata.

Veislinių arklių kilmės sertifikatų spalvos priklauso nuo jų veislės:

Melsvos spalvos – Lietuvos sunkiųjų, stambiųjų žemaitukų, žemaitukų, New Forest poni, Šetlendo poni, Islandijos poni, Švedijos ardėnų, Norvegijos šaltakraujų veislių arkliams.

rausvos spalvos – trakėnų, arabų, grynakraujų jojamųjų, Holšteino, Hanoverio, rusų ristūnų, Amerikos ristūnų, Budiono, achaltekinų veislių arkliams.

baltos spalvos – arkliams, neatitinkantiems išvardytoms veislėms keliamų reikalavimų.

Veislinio arklio kilmės sertifikatai spausdinami lazeriniu spausdintuvu ant popieriaus, kurio tankis – 160 g/cm³.

Veislinio arklio kilmės sertifikatai nelaminuojami.

Veislinių eržilų savininkai privalo pildyti kergimo eržilais suvestinę ir pasibaigus kergimo sezonui, pristatyti ją į pripažintą veislininkystės instituciją.

Veislinių kumelių savininkai privalo pildyti veislinės kumelės panaudojimo lapus.

Visų arklininkystės apskaitos dokumentų pildymo kontrolę atlieka Valstybinės gyvulių veislininkystės priežiūros tarnybos prie ŽŪM specialistai.

Arklio anatomija

Skeletas

Arklio galva skirstoma į dvi dalis: kiaušą ir snukį. Kiaušu vadinama ta galvos skeleto dalis, kuri sudaro sienas smegenų ertmei. Snukiu vadinama burnos ir nosies ertmės sudaranti galvos dalis.

Arklio stuburas susideda iš kaklo, krūtinės, juosmens, kryžiaus ir uodegos skyrių.

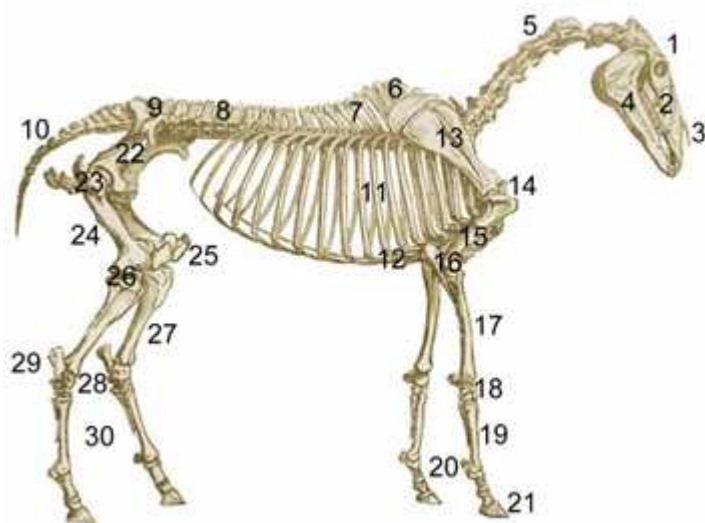
Kaklą sudaro septyni slanksteliai. Kaklo ilgis priklauso ne nuo slankstelių skaičiaus, o nuo jų ilgio. Arkliui bėgant, kaklas ir galva tampa geru balansuojančiu prietaisu, padedančiu išlaikyti pusiausvyrą. Kaklą su nugara jungia masyvus elastinis sprando raištis, prasidedantis nuo kaklo pradžios ir siekiantis krūtinės pradžią.

Krūtinės lašta sudaryta iš krūtinės srities stuburo slankstelių (18), šonkaulių ir krūtinkaulio. Pirmosios aštuonios poros šonkaulių kremzline dalimi jungiasi su krūtinkauliu. Kitų dešimties šonkaulių porų kremzlės yra laisvos ir prigludamos viena prie kitos, sudaro šonkaulių lanką. Krūtinkaulis susideda iš septynių kaulinių segmentų. Jis „uždaro“ krūtinės laštą iš apačios.

Arklio ir mulo juosmens skyrių sudaro šeši, o asilo - penki slanksteliai. Kaip kaklo, taip juosmens ilgis priklauso tik nuo slankstelių ilgio, o ne nuo jų skaičiaus. Trumpesnis juosmuo paprastai esti tvirtesnis.

Kryžkaulį sudaro penki tarpusavyje suaugę slanksteliai. Jie visiškai suauga penktais arklio gyvenimo metais.

Arklio uodega turi 15-19 judrių slankstelių. Uodegos ilgis priklauso nuo slankstelių kiekio ir ilgio.

1 – kiaušas	16 – alkūnės sąnarys
2 – viršutinis žandikaulis	17 – dilbio kaulai
3 – nosies kaulai	18 – riešas
4 – apatinis žandikaulis	19 – plaštaka
5 – kaklo slanksteliai	20 – čiurnos sąnarys
6 – ketera (gogas)	21 – kanopa
7 – krūtinės slanksteliai	22 – dubens kaulai
8 – juosmens slanksteliai	23 – klubo sąnarys
9 – kryžiaukaulis	24 – šlaunikaulis
10 – uodegos slanksteliai	25 – kelio girnelė
11 – šonkauliai	26 – kelio sąnarys
12 – krūtinkaulis	27 – blauzdikaulis
13 – mentė	28 – kulno sąnarys
14 – peties sąnarys	29 – kulnikaulis
15 – petikaulis	30 – slėсна

Nuotrauka iš www.handsonequine.net/faq.html

Priekinė koja

Priekinę koją sudaro mentė, petikaulis, dilbio kaulai, riešas, plaštaka, pirštai (kanopa), sesamoidiniai kaulai.

Arklio priekinė koja prie kūno tvirtinasi tik raumenimis, todėl ji yra lengviausiai pažeidžiama kūno dalis. Peties sąnariu ji jungiasi su petikauliu. Dilbį sudaro du tarpusavyje suaugę kaulai: gerai išsivystęs stipinkaulis ir iš dalies redukuotas alkūnkaulis. Riešas sudarytas iš septynių (50% arklių) arba aštuonių kauliukų, tarpiai sujungtų raiščiais ir sausgyslėmis. Šio sąnario raiščiai labai įtempti, neleidžiantys sąnariui judėti į šonus. Tik stipriai sulenkus riešo sąnarį, šoniniai raiščiai šiek tiek atpalaiduojami, todėl leidžia labai nežymius šoninius judesius bei sukimą. Arklio plaštaką sudaro tik trys išlikę kaulai: pilnai išsivystęs trečiasis ir du rudimentiniai. Trečiojo plaštakos kaulo šonuose, viršutinėje dalyje, prisitvirtinęs antrasis ir ketvirtasis plaštakos kaulai, vadinami grifeliniais kaulais. Plaštakos ir pirštų kaulus jungia čiurnos sąnarys. Šiame sąnaryje yra daug trumpų ir stiprių raiščių (5 poros), iš kurių svarbiausi - tarp sesamoidinis raištis ir sausgyslinis tarpkaulinis raumuo. Šis raumuo kartu su raiščiais

neleidžia čiurnos sąnariui persilenkti. Arklys turi tik trečiąjį pirštą, kuris sudarytas iš trijų pirštakaulių. Pirmasis (didžiausias) vadinamas čiurnikauliu, antrasis – apynagės kaulu, o trečiasis (esantis giliai kanopoje) – kanopos kaulu. Arklio kojose yra trys sesamoidiniai kauliukai: du (vadinami pupkauliais) guli čiurnos sąnario viršūnėje, o trečiasis (vadinamas „varlės“ kaulu) guli kanopos sąnario vidinėje pusėje.

Užpakalinė koja

Užpakalinę koją sudaro dubens kaulai, šlaunikaulis, blauzdikaulis, kulnas, slėсна, pirštai (kanopa), sesamoidiniai kaulai.

Užpakalinė koja su stuburu jungiasi kryžkaulio srityje (kryžiaus sąnarys). Dubens kaulus sudaro trys tarpusavyje suaugę kaulai: klubakaulis, gaktikaulis ir sėdinkaulis. Vyriškos ir moteriškos lyties dubens kaulų matmenys nevienodi: kumelių didesni nei eržilų. Dubens kaulai jungiasi su šlaunikauliu (šlaunies sąnarys). Šlaunikaulis ir blauzdikaulis tarpusavyje jungiasi kelio sąnariu, kuriame yra kelio girnelė. Viršutinėje blauzdikaulio dalyje yra beveik redukuotas šėivikaulis. Arklio kulnas sudarytas iš šešių kaulų. Vienas jų - kulnikaulis, turi gerai išsivysčiusią ataugą, kuri sudaro kulno pagrindą ir yra galingas jėgos svertas, ištiesiantis kulno sąnarį. Arklio slėsnos sandara panaši į plaštakos, tik slėsnos kaulas yra kiek ilgesnis ir apskritenis už plaštakos kaulą. Pirštų (kanopos) sandara panaši kaip priekinėje kojoje, tik čia kaulai šiek tiek siauresni.

Arklių kilmės knygos

Arklių kilmės knygas veda pripažintų arklių veislininkystės institucijų veisimo vadovai pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2001 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. 220 patvirtintus „Arklių kilmės knygos nuostatus“.

Kiekvienas arklys, kurio kilmė ir individualios veislinės savybės atitinka veisliniams gyvuliams keliamus reikalavimus, gali būti įrašomas į atitinkamos arklių veislės kilmės knygą. Arklys gali būti įrašomas į kilmės knygą tik tada, jei jo savininkas pripažintos veislininkystės institucijos narys ir raštiškai paprašo erzilą ar kumelę įrašyti į kilmės knygą.

Mažiausias erzilų įrašymo į KK amžius 2 – metai, kumelių – 3 metai. Lapkritį ir gruodį gimusiems arkliams amžius nustatomas nuo sekančių metų sausio 1 d., likusiems arkliams – nuo jų gimimo metų sausio 1 d. Į kilmės knygas gali būti įrašomi ir arkliai su nepilna kilme, jei vertinimo metu jie surinko reikiamą balų skaičių ir kompetentingos komisijos pripažinti tinkamai.

Augintojas atsakingas už pirminių duomenų teisingumą, jų vedimą ir saugojimą. Visos klaidos turi būti pranešamos atsakingoms asociacijoms ir koreguojamos.

Kilmės knygos leidžiamos pagal pripažintų veislininkystės institucijų vidaus tvarką.